

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN
G.J. van Middelkoop
Samenbinding

709

SAMENBINDING

MEDITATIEF
J. Glas
Kippevel

713

WANDELEN
MET GOD
J. Luiten
God waakt over je

714

ACHTERGRONDEN
D, de Jong
Wat begeert de vrouw
volgens Gen. 3:16?

716

LIED VAN DE WEEK
A, de Heer-de Jona
Lied 75

S18

KERK EN MUZEK
J. Smelik
"En wij, wij zijn in
't Vaderland!"

721

en verder...

Synodenieuws
Meeglezen
Kerknieuws

Geen inperking door traditie, geen insnoering door theologie, geen verstarring door confessie, geen ketening aan een kerkinstituut - alleen genormeerd door en gericht op Christus, die door zijn Woord en Geest Zichzelf aan ons openbaart. Dat wenste H.P. Medema het Nederlands Dagblad als toekomst toe. U kunt dat lezen in de bundel 'Horen, zien en schrijven', die in 1998 uitgegeven werd toen RA, Bergwerff vijftientwintig jaar journalist was. Medema, die behoort tot de Vergadering van gelovigen, denkt dat vele lezers van de 'gereformeerde ochtendkrant voor christelijk Nederland' voortaan evangelisch zullen zijn. De evangelischen blijken immers gereformeerder te zijn dan zij dachten, en de gereformeerden worden evangelischer dan zij voor mogelijk hielden. Een volgende generatie zal nog minder de theologische en kerkelijke muurtjes waarderen, en zal met toenemende hartstocht op zoek gaan naar de kern, het echte, het hart, de werkelijkheid.

Teendraads

Medema sprak dit soort gedachten al eerder uit, onder meer in zijn boekje 'Water, wijn en waarheid'. Hij gaat voor een positief christelijk geloof, dat echter

geen gereformeerd belijnd geloof moet zijn.

Hij is niet de eerste die daarbij zijn vragen heeft. Ook vanuit modern-theologische hoek wordt een confessionele opstelling bekritiseerd. In deze geest

werd voor het protestants-christelijke onderwijs enkele tientallen jaren geleden gepleit voor een breken van handen met kerken en een staan boven kerkelijke verdeeldheid. Het onderwijs zou moeten uitgaan van een ondogmatisch christendom. Het moest zich niet binden aan belijdenisgeschriften of kerkleer. De school moest geen dogmatisch beleerend instituut zijn. Maar de leerlingen ertoe inspireren om samen met anderen te werken aan een humanisering van de samenleving, uitgaande van de waarden van het evangelie. Deze opvattingen zijn bepalend geworden voor veel protestantse scholen. Ook hinnen de Gereformeerde Kerken werden wij publiek met de vragen rond de

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DR. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSMA, DR. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DR. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS

J.J. D. BAAS, J. M. DE JONG,
DRS A.S. VAN DER LUGT,
DR J. SMELIK, DR. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel (038) 3331242

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

UITGEVER

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie;
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(o v v Reformatie) E-mail reformatie@scholma.nl

Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank, 66 30 92 620

ABONNEMENT:

f 92,50 per jaar Studenten f 77,- per jaar
(binnenland), f 179,- per jaar (buitenland,
zeepost) Opzegging dient 1 maand voor
h@verstrijken van het lopende jaar te
geschieden

Losse nummers f 2,50 (incl Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar
bij de Stichting Bralectah
Tel (0521) 515946.

ADVERTENTIES

Pris f 0,95 per mm Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

belijndheid van ons gereformeerde geloven geconfronteerd door de *Open Brief* van 1966. Ook al ben je het hartelijk eens met de gehele belijdenis van de Gereformeerde Kerken, toch kun je je afvragen of je van ieder volledige instemming met die belijdenis moet en mag vragen voordat het tot kerkelijke eenheid komen kan. Aldus de stellingname van die brief. De gereformeerde synodes van die jaren beantwoordden die vraag met ja. En binnen de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken wordt van ieder nog steeds instemming gevraagd niet maar met de kern of de hoofdzaken van de leer maar met de gereformeerde belijdenis in haar volle breedte. Th een geestelijk klimaat dat gekenmerkt wordt door relativisme en synthese, zijn we daarin nogal tegendraads. Terecht? En blijven we daarvoor staan? Sommige geluiden doen vrezen van niet.

Wezel en Emden

De strakheid in de binding aan de volledige belijdenis die wij kennen, dateert niet van vandaag of gisteren. Direct na de reformatie in de zestiende eeuw hebben de Gereformeerde Kerken voor deze lijn gekozen. Dat gebeurde op het convent van Wezel in 1568 en op de synode van Emden in 1571. Professor J. Kamphuis heeft daarover een helder boekje geschreven onder de titel *'Zo vonden wij elkaar; het begin van het Nederlandse gereformeerde kerkverband, de synode van Emden 1571'* (Groningen 1971). We geven enkele hoofdpunten weer.

In Wezel gaf men vooral aandacht aan het plaatselijke kerkelijk leven. Men deed dat in aansluiting bij de regelingen van Calvijn in Genève en van Johannes à Lasco in Londen. Emden hield zich meer bezig met het bredere kerkverband. Ook dan is

er aansluiting bij eerdere regelingen, in het bijzonder de kerkorde van de gereformeerde kerken in Frankrijk van 1559.

Wezel spreekt in zijn eerste artikel al over *'verkrijging en bewaaring van eenparige overeenstemming zowel in de leer als in de regeling van de ceremoniën en tucht, voorzover dit mogelijk is'* (24). De overeenstemming in de leer staat hier voorop. Daarbij wordt bepaald, dat dingen die niet gefundeerd zijn in de leer of het voorbeeld van de apostelen en die geen noodzakelijke en onvermijdelijke redenen hebben, niet worden voorgeschreven, opdat de vrijheid van de kerken daardoor niet aan banden wordt gelegd (27).

De synode van Emden gaat voort in dit spoor. De Franse kerken waren in 1559 op de synode van Parijs een kerkverband aangegaan. Daar hadden zij een gemeenschappelijke belijdenis en een kerkorde vastgesteld. En zoals de Franse kerken uit kracht van de eenheid in geloof vanaf 1559 in synode samen zijn gekomen, zo kwamen in 1571 de Nederlandse kerken óók uit kracht van hetzelfde geloof bij elkaar. Daarom wordt in het tweede artikel door Emden besloten: *'Om de eendracht in de leer tussen de Nederlandse kerken te bewijzen, heeft het de broeders goedgeacht de belijdenis des geloofs van de Nederlandse kerken te onderschrijven en eveneens de belijdenis van de kerken in Frankrijk te ondertekenen, om daarmee haar band en eenheid met de Franse kerken te betuigen...'* (42). Dat dit voorop staat, laat zien dat het in de kerkelijke vergaderingen vooral moet gaan om de heerschappij van de Waarheid en van het Woord der genade. De kerken en gelovigen kennen al een verbonden zijn door de éne Waarheid en die verbondenheid bepaalt ook hun samen spreken en hun samen handelen.

De geestelijke band die hen bindt, ligt daarin dat zij in *de waarheid wandelen, zich houden aan de waarheid*, zegt Johannes (II:4) (44). Hel gereformeerd kerkverband slaat of valt met de gehoorzaamheid van het gel661 (46).

Onderling verbonden door de waarheid

Op de eerste synode na de Afscheiding verbonden de afgevaardigden zich gemeenschappelijk als bij cdc, dat zij zouden blijven hij de Formulieren van Enigheid. en dienvolgens *de waarheid handhaven en de leugen tegenstaan* in alles wat zij zouden doen en bespreken. De kerken erkenden deze formulieren 'als *de volledige uitdrukking van haar geloof*' (47). In lijn hiermee betuigen nog steeds aan het begin van een gereformeerde synode de leden hun instemming met de gereformeerde belijdenis. En aankomende predikanten worden verplicht deze belijdenis te ondertekenen. De kerken hebben elkaar gevonden op de weg van de belijdenis - **z6** vonden wij elkaar! - en daarom wordt ook de verdere koers van de kerken confessioneel bepaald. Dat en dar alleen is het cement dat de kerken samenbindt (48-51). Tot zover professor J. Kamphuis.

Waarheid komt met gezag op je af

Voor ons is het vandaag moeilijk om hij het spreken over de waarheid niet te denken aan instemming met een stuk theoretische kennis. Iets abstracts, dat dan (misschien) **wel** waar mag zijn, maar ons weinig doet. Rij het hijsbelse spreken gaat het - zo zei de Hervormde hoogleraar A. vnn de Beek onlangs op een congres over *de vitaliteit van de gereformeerde orthodoxie* - niet om een waarheid die wij hebben en die

wij gaan verdedigen en verbreiden. Maar het gaat om *de waarheid die 6ns heeft*. 'Waarheid is geen bezit, maar datgene wat waar voor je geworden is, wat je als waar bevonden hebt. Preciezes gezegd: *Waarheid is Degene die waar voor je geworden is en die tot je gekomen is en die je nooit weer loslaat*. Als we willen spreken over ervaring, moet het gaan om de ervaring van het Woord. Het zal moeten gaan om het uitspreken van wat waar voor ons geworden is. Waarheid is vertellen van wat je weet. In de kerk is dat de waarheid **van** het Woord dat je aansprak en dat waar voor je geworden is. Dan vertel je niet je eigen bevindelijkheid, maar slechts **wat** je gehoord hebt en wat je overtuigd heeft dat het waar is; ongeacht of mensen dat nu geloven of niet. Want waarheid is er niet van afhankelijk of die mensen uitkomt of niet. Het is datgene **wat** zich met gezag aan je opgedrongen heeft **en** waar jij niet onder uit komt.' (Wapenveld 4916,194).

Zo bezien moeten we de tegenstellingen van Medema maar hartelijk verwerpen. We praten niet over waarheid als een leersysteem. Maar over wat we existentieel beamen als wij leerlingen worden van onze Meester. En we 'wandelen' daarin als we alles onderhouden wat Hij ons heeft opgedragen (Matteus 28: 19-20). Je hoeft het niet zo te zien, dat kerk en confessie verstarren en insnoeren. Het zijn middelen waardoor de Heilige Geest ons aan die waarheid verbonden houdt. Traditie perk niet in, maar bevrijdt van hedendaagse beperktheid van blik en zet ons geloven vandaag in de ruimte van de kerk der eeuwen.

Kerkvaders: verdieping en verheldering

De kerk der eeuwen, dat klinkt nog wat verder dan Wezel en

Emden uit vijftien-zoveel. En inderdaad, **we** kunnen met onze vragen ook teruggaan naar de eerste eeuwen van het christendom. We komen daar een andere houding tegen dan tegenwoordig. Vandaag kun je wel horen: 'Ik probeer de Schrift te lezen alsof niemand haar **v66r** mij gelezen had. Ik benader haar met een onbevooroordeelde geest.' De vroege christelijke schrijvers - de zogenaamde 'kerkvaders' - kozen niet voor zo'n individuele en onafhankelijke opstelling. Hun hart **was** in **vlam** gezet door het evangelie. Zij leefden de Schriften en ademden de Schriften. Ze waren daarmee bezig in de ruimte van de kerk, de geloofsgemeenschap die bestond door de werking van het Woord. Ze voelden zich geworteld in de exegetische traditie van de christelijke gemeenschap. En hun nadenken over wat het Woord van God inhield **was** gericht op verdere verdieping van het geloofsinzicht van die gemeenschap. Zij lazen de Schrift vanuit het geloof. Alleen door voortdurend gebed **kon** de bedoeling van de Geest duidelijk worden. Alleen wie zich wilde laten leiden door Gods Geest kon tot een goede uitleg komen. Het gebed was voor hen het begin, het midden en het eind van alle vruchtbare exegese. Bidden is absoluut noodzakelijk om de Schrift te verstaan. Dan gaat de deur open op je kloppen. dan vind je wat je zoekt, dan wordt je gegeven wat je vraagt. De uitlegger van de **Bijbel** daalt als een mijnwerker diep **af** om de verborgen schatten op te delven en die aan de kerk op begrijpelijke wijze te presenteren. De Schrift is een zee vol mysterieuze diepten en diepe betekenissen. Duik **crin**. zwem erin, laat je geest ervan doordrenkt raken. En wat we dan ontdekken, moet diepe invloed hebben op hoe we leven. Voor de kerkvaders had

hun theologiseren en exegetiseren praktische betekenis en pastoraal belang. Ze schreven om mensen meer eigen te laten worden wat Christus leerde. Hun theologiseren wilde een begeleidster zijn van hun pastorale zorg en daarom waren hun teksten vaak zo existentieel en praktisch.

Gelovig bijbellezen

Ik haal dit alles uit een recent Engels boek over het lezen van de Bijbel met de kerkvaders.¹ De schrijver vindt, dat ook de moderne lezer nog veel kan hebben aan de principes van het omgaan met de Bijbel die de kerkvaders hanteerden:

- * Lees de Bijbel *als een geheel*; bekijk de delen in het licht van de overkoepelende boodschap, die ze tot een eenheid maakt.
- * Lees de Bijbel *christologisch*; heel de Schrift moet bekeken worden door het prisma van Christus' werk.
- * Lees de Bijbel *in de gemeenschap van en met Christus'* kerk: **niet** objectief en neutraal, maar vanuit een hartelijke aanvaarding van liet geloof van de apostelen.
- * Lees de Bijbel *in de context van gebed, gezamenlijke aanbidding en een geestelijk leven*; zonder gemeenschap van geloof, nederigheid en voortdurend gebed om leiding kom je niet tot een juist verstaan van de Schrift.

Met de schrijver kunnen we vaststellen, dat wij niet de eersten zijn die de Schrift lezen en uitleggen. Dat ons bijbellezen beheerst kan worden door de brillenglazen van onze cultuur of onze persoonlijke interesses. Bepaald en beperkt. Besef van de traditie kan corrigeren en verrijken. Muziek doen horen waar wij doof voor waren. Dat

vraagt om een houding van eerbied en openheid tegenover de Schrift en een heel bescheiden houding. We krijgen immers te maken met de waarheid die naar ons toekomt in Gods woorden. En waar de Geest de kerk in de loop van de tijd verder heeft geleid.

Appèl

De vragen waarmee we begonnen, komen zo wel in een ander licht te staan.

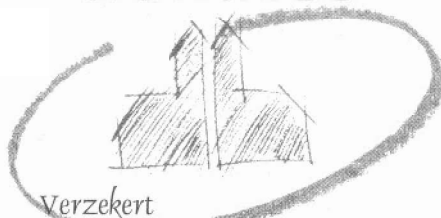
Is ons gereformeerd belijden iets dat ons geloven inperkt en insnoert, verstart en ketent, zoals Mcdema denkt? De Reformatie, zei Van 't Spijker in dezelfde bundel, heeft nooit iets anders willen zijn dan het oerchristelijke, bijbelse getuigenis inhield. Het gereformeerde belijden vertegenwoordigt het meest oorspronkelijke menselijke (het humanum) en het altijd

geldende christelijke. Het wil in feite niets anders dan terugkeer tot de vroegchristelijke kerkelijke confessies en tot de leer van de kerkvaders. Het gereformeerde is geen toevoeging bij het christelijke. Het is het christelijke in de oorspronkelijke en eigenlijke vorm. Het is het christelijke bij uitstek (59-60).

We moeten dan ook niet de gereformeerde belijdenis reduceren tot een minimum, maar vanuit haar wezenlijke levenscentrum van de gemeenschap met Christus een appèl doen op allen die zich door de Schrift aangesproken weten, tot aanvaarding van de volle rijkdom van de belijdenis van de kerk van alle eeuwen. Een zaak van het hart en van echte werkelijkheid.

¹ Christopher A. Hall, *Reading Scripture with the Church Fathers*, InterVarsity Press, Downers Grove USA, 1998

donatus

Verzekert
van *Avondmaalstet* tot *Zadeldak*
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerdrijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 de verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel 073 5221700 • Fax 073 5221717

donatus

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

*Hoor de woorden van dit ver-
Rond...*

Jeremia 11:2

Een claim

't Verbond met Abraham zijn vrind, bevestigt Hij van kind tot kind. Deze woorden of andere van van gelijke strekking zijn gesproken bij mijn doop. Woorden van het verbond. Maar ik wil daar helemaal niet aan! Al een hele tijd niet. Ik heb er toch niet voor gekozen om gedoopt te worden? Dat hebben mijn ouders gedaan. Bovendien vind ik dat er teveel aan vast zit. Dit mag je niet en dat mag je niet. Geloof is niet onbelangrijk. Maar zou dit geloof het ware zijn? Eigenlijk heb ik er helemaal geen zin meer in. Ik houd er niet van als wie **dan ook** een **claim** op me legt. Zo dacht u k het volk in Jeremia's dagen.

Het verbond

Het verbond van God met de gelovigen en hun kinderen legt inderdaad een claim op hen. Degene die een verbond sluit, vertelt eerst wie Hij is. God zegt: Ik heb voor jullie de Egyptenaren verslagen en jullie door de woestijn geleid en dit prachtige land gegeven. Daarna komen de bepalingen: als jullie naar mijn stem luisteren, zal Ik jullie als iets bijzonders beschouwen en behandelen. Maar als jullie je **niet** aan de afspraken houden, zullen jullie dat voelen. Dat hoorde ook het volk in Jeremia's

dagen. God legt inderdaad een claim op ons, maar **wél** een claim waar we beter van worden. We zijn als goudzoekers die zeker weten dat hun claim veel schatten bevat. Maar je moet dat goud wel zelf opdelven. Sterker nog... als God een claim op ons legt, zijn **wij zélf** het goud dat Hij zoekt.

Geen goudzoeker?

Maar ik heb er toch helemaal niet voor gekozen om goudzoeker te worden? Ik ben tevreden met het leven dat ik nu heb. Ik wil nergens aan vast zitten. Voor dat een mens definitief de rug toekeert en Hem en **zijn** verbond laat zitten, zou hij zich moeten afvragen:

Heb ik wel echt kennis gemaakt met die God?
Weet ik wel wie Hij is?
Heb ik wel echt geluisterd naar zijn woorden?
Heb ik wel goed gekeken naar zijn liefde en zorg voor mij?
Heb ik Hem ooit wel eens mijn vertrouwen gegeven?
Heb ik wel goed door dat Christus mij op het oog had toen Hij aan het kruis is gestorven?

Als ik tevreden ben met het **leven** zoals ik dat wil leiden... kom ik nooit vooruit, zal het altijd saai blijven, zal ik mij nooit kunnen verbazen over de vondst, zal ik nooit blij zijn gevonden te zijn.

Mijn doop

Er werd laatst een kindje

gedoopt bij ons in de kerk. Ik was niet van **plan** om nog vaak naar de kerk te **gaan**. Maar toen ik de woorden hoorde die er gesproken werden, kreeg ik er kippevel van. Ze waren voor mij bestemd. Ik ben gevonden.

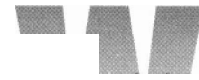
*Ds. J. Glas is predikant van de
Gereformeerde Kerk te Almelo*

Mededeling van de redactie

Vele jaren heeft drs C.J. Haak voor ons blad de rubriek Evangelisatie en zending verzorgd. In verband met andere taken die hij heeft en die veel van hem vragen, besloot hij met dit werk te stoppen. Wij zijn hem dankbaar voor de inspirerende artikelen die hij voor ons heeft willen schrijven en wensen hem het goede voor de toekomst. Als zijn opvolger mogen **we** aankondigen drs A.S van der Lugt, predikant voor het werk onder minderheden te Rotterdam.

GOD WAAKT OVER JE'

J. Luiten

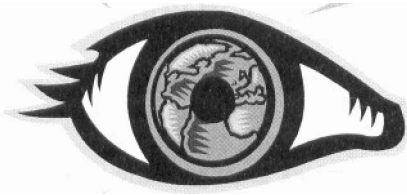
wandelen met God

Ogen zijn net als spiegeltjes. Kijk je el kaar in de ogen, van dichtbij, *dun* kijk je in een spiegel, Je ziet *de* omgeving in andermans ogen. Als *je* goed kijkt zie je ook jezelf,

Daar moest ik aan denken bij dit plaatje van een oog. Als je goed kijkt zie je in de appel van het oog een werelddol, Links zie je Amerika, rechts Europa.

De wereld in je blikveld, Dan beri je een ruimtereiziger. Maar meer dan kijken *kan* je niet doen.

Gods oog gaat ook over de hele wereld. Nooit slaapt of sluimert Hij (Psalm 121). Dag en nacht is Hij wakker. Niet *alleen* ziet Hij je. Hij is ook je Bewaarder. Hij waakt over je.

Veilig of onveilig?

Een oog dat je altijd ziet, kan je bang maken. Je wordt bespied en voelt je onveilig.

Maar het kan ook anders. Vandaag de dag komen er camera's in onveilige straten. Een beetje meer toezicht daar, geeft juist een veilig gevoel.

Als je hij een operatie onder narcose komt, is het ook fijn dat de

dokter en de narcotiseur goed op je letten. Een wakend oog kan dus best goed voor je zijn!

De dichter van Psalm 121 is op weg naar Jeruzalem. De weg voor hem stijgt sterk. Hij kijkt omhoog. Daar zijn bergen. Een woest gebied. Hoe *kom* ik hier veilig langs? En straks moet ik ook weer terug. Een hele weg ligt er nog *voor* mij: mijn ingang en mijn uitgang. Wat zal ik nog meemaken? Waar krijg ik hulp?"

Maar diezelfde bergen zijn ook getuigen van God. Wie heeft die geweldige *massie* ven gemaakt? Wie is ze de baas? Dat is God, die hemel en aarde heeft gemaakt. Een geweldig God! Hij ziet mij gaan langs deze weg. Meer nog: Hij waakt over mij *op* mijn levensweg. Met Hem ga ik veilig.

Beschermd tegen alle kwaad?

Blijft er dan geen gevaar meer over? Hij zal u bewaren voor alle kwaad, zegt de dichter. Klopt dat wel, als je merkt wat er evengoed kan gebeuren?

De dichter hoefde de *troost* van zijn psalm niet te geven, als er *geen* gevaar meer zou zijn! Het punt waar het om gaat is: boven onze wereld vol gevaren staat God. Nooit verliest Hij je uit het oog. Hij zorgt voor je.

In Jezus heeft God al laten zien hoe Hij redt, inderdaad uit alle gevaar, tot en met van *zonde* en dood.

Daarmee is alle ergs nog niet gelijk de *wereld uit*. Om Christus' wil *gaat* dat wel eens gebeuren, op Gods tijd. Maar ook *vandaag* is God er. Hij heeft open oog, oor en hart *voor* je. Machtig *neemt* Hij *je in* bescherming. *Hij* houdt het kwaad bij je vandaan, of maakt, als het er toch is, dat het goed voor je uitkomt.

Wie kan zo over mij waken, dag en nacht, bij al wat er gebeurt? De dichter kijkt via de bergen omhoog naar God. Dan weet hij: God kan het, ja, God *doet* het. Mijn hulp is van de Here!

Voel je je veilig?

Psalm 121 gaat ons voor in geloof, persoonlijk geloof: *Mijn* hulp is van de Here. Kun je dat zo meevoelen?

De omstandigheden kunnen het je moeilijk maken. Het kan *ook* zijn dat je voor je gevoel geen

hulp nodig hebt. Het gaat je goed, of je slaat je er wel doorheen.

Gods hulp heeft een uniek karakter. Dat zie je aan de Here Jezus. God helpt je vooral door je te redden van je zonden. Voel je dus niet te groot voor zijn genade. Hoef je zijn genade niet, dan heb je ook zijn hulp niet nodig. Dan zul je je ook nooit veilig voelen bij God.

Maar merk je hoe groot Gods genade voor je is in de Here Jezus. hoeveel Hij om je geeft om je Redder te zijn, dan kan je geloven: Hij leidt mijn leven, door al **wat** ik meemaak heen. Bergen zijn al indrukwekkend, maar boven alles gaat hoe God Zich laat kennen in zijn Zoon. Door Hem redt Hij een hele wereld, iedereen die in Hem gelooft. Alle reden om vast te vertrouwen: de Here kan mij helpen en om Christus' wil helpt Hij mij ook. Een veilig gevoel!

Kijk in Gods ogen

Je kunt God niet zien. Maar als de Israëlieten die op weg waren naar de tempel, daar aankomen, ontmoeten ze God. In de tempel laat God zien: Ik ben er, voor jou. Het offer op het altaar is het **bewijs**. Vandaag Christus' offer aan het kruis. In de kerk hoor je het, zie je het weer.

Anders zie je dat niet, maar in de kerk merk je: Gods ogen, daarin spiegelt zich de wereld. En als je goed kijkt, in het geloof, dan zie je in Gods ogen ook jezelf. God **waakt**, ook over mij.

Ds J. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alkmaar

Omdat op 15 januari het bijbehorende plaatje niet kon worden opgenomen, wordt deze bijdrage opnieuw geplaatst.

uit de kerken

Ambtsdragersconferentie

Op 12 februari wordt D.V. de jaarlijkse ambtsdragersconferentie gehouden in Zuid-Nederland gehouden.

Het onderwerp is:

"Via terugblik op Leusden doorschakelen naar o.a. functioneren kerkverband, regeling inzake jongeren (gastlid etc.), gezangen".

Op deze dag zullen ds. E. Leef-tink, ds. Joh. Schelling en br. P.G.B. de Vries (allen lid van de Generale Synode van Leusden 1999) het onderwerp toelichten en bijdragen leveren voor de discussies.

Plaats:

Gereformeerde Kerk te Breda, Terheijdenstraat 9 **Breda** (op loopafstand van station)

Tijd:

10.00 uur (kerk open om ca. 9.30 uur).

Ten behoeve van de lunch svp lunchpakket meenemen. Voor koffie en soep wordt gezorgd.

Verdere informatie:

Jaap Drost. Oostendestraat 25, 4826 KM Breda (076-5712059)

Alom klinkt het Woord in Brazilië

De Igreja Reformada do Brasil (de Gereformeerde kerk in Brazilië) is verspreid over het hele land. In 'Alom klinkt het Woord' maken we kennis met de kerk in het noord-oosten in

de omgeving van Recife, waar o.a. zendelingen van de Canadian Reformed Churches actief zijn. In het midden van het land de kerk in Unai, gesticht door kolonisten vanuit met name de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en met de kerk van Curitiba/Colombo in het zuiden waar al ruim 30 jaar zendelingen vanuit de Gereformeerde Kerk van Assen-Zuid gewerkt wordt. Er zijn gesprekken met **Elso Venema**, **Jan Boerman**, **Jan Janssen** en **Roel Sietsma**. Tevens wordt het werk van evangelisten belicht en komt het sociale en diaconale werk van de kerken in beeld.

De dienst wordt uitgezonden op zaterdag 29 januari a.s. op Ned. 1 van 11.30-11.55 uur in de Zendtijd voor Kerken.

Zutphen

Bevestiging ds. G.J. Klapwijk uit Doetinchem-Doesburg op zondag 30 januari door ds. P.A. Troost, student en pastor te Zwolle, aanvang 10.00 uur. Aanvang intrededienst om 16.00 uur. Beide diensten worden gehouden in de Emmanuëlkerk, Van Heemstrastr. 4 in Zutphen.

Privé-adres ds. G.J. Klapwijk: Het Zwanevlot 85, 7206 CE Zutphen. Tel. 0575-529951. Werkadres: Jacob Damsingel 22, 7201 AP Zutphen. Tel. 0575-547061. E-mail: gijklapwijk@wxs.nl

Volgens Genesis 3:16 heeft de HERE tot Eva gezegd dat, vanwege hun in zonde gevallen zijn, de man over de vrouw heersen zal ("en hij zal over u heersen"). In zijn bijdrage "Over zondeval en vernieuwing" ¹⁾ heeft Maarten Verkerk de zondeval gekozen als invalshoek in de discussie over de plaats van de vrouw in de gemeente (blz.61). In het bijzonder neemt hij daarbij als uitgangspunt de woorden van de HERE tot Eva in Genesis 3:16 (blz.62).

Hij stelt daar dat van de oorspronkelijke harmonie nog wel iets over is: "de vrouw verlangt naar de man". Hij gaat dan verder als volgt: "Maar zijn reactie tekent de ernst van de situatie: hij zal over haar heersen. Voor her woord 'heersen' wordt in het Hebreeuws een woord gebruikt dat een gewelddadige handeling aanduidt. De man zal zijn vrouw er met geweld onder houden".

Op blz. 63 volgt dan als conclusie: "de vloek heeft een bepaald patroon. Macht en geweld. Met de man als dader, met de vrouw als slachtoffer". In het verdere van zijn bijdrage komt dit in allerlei toonaarden steeds weer terug. "Het kwaad tegen de vrouw is overal. Ook in de kerk" (hlz.64). "Het kwaad tegen de vrouw zit diep *in de man. In mij. In de broeders in de kerk*" (blz.65).

De schrijver verwijst naar een predikant die schreef: het is niet nodig de zondige neiging om te onderdrukken aan te vullen met de woorden 'en speciaal de vrouw', omdat elke niet-wedergeboren mens geneigd is God en

zijn naaste te haten. Daarop reageert hij aldus, "Ik vraag: als de Bijbel ons openbaart 'en speciaal de vrouw', waarom mogen/moeten we dat dan niet toevoegen?" (blz.63)

Omdat de Bijbel ons volgens de schrijver dit openbaart, mogen respectievelijk moeten we dat aan ons belijden dat we geneigd zijn onze naaste te haten toevoegen.

De vraag is echter of de Bijbel ons dit zo openbaart. De man wordt in Verkerk's bijdrage wel heel eenzijdig als de dader van geweld, en de vrouw als het slachtoffer daarvan getekend. Zijn er geen gevallen bekend dat mannen door hun vrouwen geregeerd, onderdrukt en/of mishandeld worden? Of zijn dat de uitzonderingen die de regel bevestigen?

Wanneer ik de vraag stel of inderdaad de Bijbel ons openbaart wat Verkerk zegt dat de Bijbel doet, gaat het er mij niet om het vele geweld dat mannen aan vrouwen hebben aangedaan (en nog aandoen), weg te redeneren. Het is goed dal daar tegen geprotesteerd wordt, en dat mannen worden opgeroepen zich daarvan te bekeren. Wanneer echter op een onjuist lezen van wat de Bijbel hierover zegt een zeer eenzijdige conclusie gebaseerd wordt, en wanneer vervolgens die toepassing een rol moet gaan spelen in de discussie over de plaats van de vrouw in de kerk (met name of ze predikant of ouderling mag zijn), dan moet

gevraagd worden **wat** de Bijbel werkelijk zegt in Genesis 3:16.

Begeerte in Genesis 4:7 en in Hooglied 7:10

Volgens Genesis 3:16 zei de HERE tot Eva: "naar uw man zal uw begeerte uitgaan, en hij zal over u heersen". Het Hebreeuwse woord dat met 'begeerte' vertaald is komt drie keer voor in het Oude Testament. Opmerkelijk daarbij is dat ook de zinsconstructies in de gedeelten waarin dat woord voorkomt veel overeenkomst vertonen.

Direct al in het op Genesis 3:1h volgende hoofdstuk 4. in 4:7, lezen we het woord van de HERE tot Kaïn over de zonde die aan de deur ligt: "wiens begeerte naar u uitgaat, doch over wie gij moet heersen". Het is duidelijk dat de HERE wil dat Kaïn over de zonde moet heersen. Maar wat is de begeerte van de zonde? Uiteraard het omgekeerde. De zonde wil over Kaïn heersen. Het object van de begeerte **van** de zonde is dan ook: het heersen, hier: het heersen over Kaïn. Het zinsdeel: "wiens begeerte naar u uitgaat" is een korte zegswijze voor: "wiens begeerte naar heersen over u uitgaat".

De volgende plaats met hetzelfde Hebreeuwse woord voor 'begeerte' is Hooglied 7:10. Hier lezen we dat het meisje zegt: "Van mijn geliefde ben ik, en naar mij gaat zijn begeerte uit". De zinsdelen staan hier in een omgekeerde volgorde vergele-

ken met Genesis 4:7. Om de vergelijking duidelijk te maken plaats ik de corresponderende delen onder elkaar.

Gen.4:7: wiens (der zonde) begeerte naar u uitgaat, doch over wie gij moet heersen
Hgl.7:10: zijn (mijn geliefdes) begeerte gaat naar mij uit, en ik hen van mijn geliefde

We hebben gezien dat in Genesis 4:7 het object van de begeerte is: 'heersen' (heersen over hem, de man). Dit object werd gevonden in het tweede deel van de zin. Wat zou, in wat hier als tweede deel van Hooglied 7:10 is weergegeven, als het object van de begeerte moeten fungeren! Het 'van mijn geliefde zijn'.

Als we nu die begeerte invullen lezen we het vers aldus: "Ik ben van mijn geliefde, en zijn begeerte gaat er naar uit van mij te zijn".

Dat dit de bedoeling is komt volkomen overeen met het verband in het Hooglied. Dit boek beschrijft de volkomen overgave aan elkaar, en het verlangen van beide geliefden daarnaar. 'Zijn begeerte gaat naar mij uit' betekent niet dat hij haar bezitten wil. Net zo min als zij hem bezitten wil: ze zegt: ik hen van mijn geliefde, en niet: mijn geliefde is van mij.

Hier wordt de ideale liefdes-relatie beschreven, het tegenovergestelde van over elkaar (willen) heersen: zich aan elkaar overgeven.

Hoewel dit vers in Hooglied taalkundig overeenkomt met Genesis 3:16, het verschilt er radicaal mee in wat het inhoudelijk zegt over de verhouding tussen man en vrouw.

En dan nu: Genesis 3:16

Dan vergelijken we nu Genesis 3:16 met Genesis 4:7, door ze met

de corresponderende delen onder elkaar te plaatsen.

Gen.4:7: wiens (der zonde) begeerte naar u uitgaat, doch over wie gij moet heersen
Gen.3:16: uw begeerte zal naar uw man uitgaan, en hij zal over u heersen

Naar analogie van Genesis 4:7 zoeken we het object van de begeerte van de vrouw in het tweede deel van de zin. Dat object is 'heersen'. De woorden "uw begeerte zal naar uw man uitgaan" blijken dan een verkorte weergave van "uw begeerte zal uitgaan naar heersen over uw man". En daar voegde de HERE als consequentie van die begeerte aan toe: "en hij zal over u heersen".

We horen hier hoe als gevolg van de zondeval de vloek doorwerkt in de verhouding tussen man en vrouw. In plaats van, wat de vrouw betreft, een overblijfsel van de oorspronkelijke harmonie omdat de vrouw blijft verlangen naar de man horen we dat beiden, man en vrouw, strijden om de macht. En zo behoort het inderdaad bij de vloek zoals die in het vers 16 over de vrouw is uitgesproken.

Tenslotte

Men zou kunnen denken dat dit typisch een exegese van een man is, en daarin een bevestiging zien van Verkerks requisitoir over de man.

Geïnteresseerde theologen verwijst ik naar de voor een deel met bovenstaande overeenkomende exegese in: Westminster Theological Journal, Vol.37, no.3, Spring 1975, pag.376, een artikel over "What is the woman's desire?", door Susan T. Foh (een vrouw). Na vergelijking van Genesis 3:16b en 4:7b concludeert ook zij, dat "de vrouw een zelfde soort

begeerte naar haar man heeft als de zonde heeft naar Kaïn, een begeerte om hem te bezitten of te overheersen. Deze begeerte betwist het hoofd-zijn van de echtgenoot".

Ik verschil echter van mening met haar volgende conclusie: "Zoals de HERE aan Kaïn vertelt wat hij doen moet, namelijk, de zonde de baas zijn, zo stelt de HERE ook wat de echtgenoot moet doen, namelijk, heersen over zijn vrouw". Hoewel de formulering in het Hebreeuws in beide gevallen de zelfde is moet de context beslissen over de betekenis.

Het is duidelijk dat God Kaïn beveelt de zonde de baas te zijn. De context verbiedt echter de woorden "en (of: maar) hij zal over u heersen" te lezen als een bevel: "hij moet over u heersen". In 3:15 wordt "en gij zult het de hiel vermorzelen" ook niet bevolen, maar als toekomstig feit gegeven. En hetzelfde geldt ook van Gods spreken tot Adam in 3:17b-19.

Het is te betreuren dat de schrijfter op deze manier het in de scheppings-orde gefundeerde hoofd-zijn van de man, vanwege haar na de zondeval begeren om over haar man te heersen, veranderd lijkt te zien in een mandaat tot heersen over zijn vrouw. Het is uiteraard terecht dat Maarten Verkerk zich tegen zulke ten onrechte zich op de Schrift beroepende meningen verzet.

¹⁾ In "Vrouw en Kerk". GSEv Reeks 41. Uitgever De Vuurhaak Barneveld 1999

Ds D de Jong s emeritus-predikant van de Ebenezer Canadian Reformed Church te Burlington-Ont., Canada, en woonachtig te Dor-drecht

'U kennen, uit en tot U leven'

lied van de week

Karakteristiek voor het Johannesevangelie zijn de zogenaamde 'Ik ben-woorden'. Vrijwel iedereen kan er een paar opnoemen: Ik ben het brood des levens, Ik ben de ware wijnstok, Ik ben de goede herder. Maar ook uitspraken als 'Eer Abraham was, ben Ik' (Joh. 8, 58) of 'Toen Hij dan tot hen zei: 'Ik ben het', deinsden zij terug en vielen ter aarde...' (Joh. 18,6) vallen er onder. De 'Ik ben-uitspraken' onderstrepen de centrale invalshoek van de evangelist Johannes: hij tekent Jezus vooral als de Zoon van God.

In lied 75 'U kennen, uit en tot U leven' zijn de zes meest pregnante 'Ik ben-woorden' opgenomen. Het zijn: 'Ik ben het brood des levens' (Joh. 6, 35), 'Ik ben het levende water' (Joh. 4, 13-14 en 7, 37-38; niet letterlijk), 'Ik ben het licht der wereld' (Joh. 8, 12), 'Ik ben de ware wijnstok' (15, 1-8), 'Ik ben de goede herder' (Joh. 10, 11) en 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven' (Joh. 14, 6). De eerste vijf uitspraken zijn te vinden in de strofen 2, 5, 8, 11 en 14; de laatste in strofe 3 (en 6, 9, 12 en 15).

Structuur

Als we liet lied overzien, dan valt op dat het een bijzondere structuur heeft. De Romeinse cijfers I t/m V in de kantlijn verwijzen naar die structuur. Het lied telt 15 strofen en is verdeeld in 5 maal 3 strofen. Elk drietal is gelijk van opzet: de eerste strofen zijn steeds gelijk: 'U kennen, uit en tot U leven' (1, 4, 7, 10, 13),

de tweede strofen bevatten de 'Ik ben-uitspraken' (2, 5, 8, 11, 14) en de derde strofen zijn weer aan elkaar gelijk: 'O Christus, ons van God gegeven' (3, 6, 9, 12, 15).¹

De dichter Ad den Besten omschrijft deze structuur in het Compendium als volgt: 'Aan *elk van deze [Ik ben-]woorden is een aparte strofe gewijd, voorafgegaan door een in de toon der aanbidding gestelde aanvangsstrofe en afgesloten door een in de toon der belijdenis gestelde slotstrofe, in welke laatste dan het sleutelwoord: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven' (14:6) centraal staat. Aanbidding en belijdenis bepalen trouwens de toon van het gehele lied: 'Gij zijt...' is ons beamende antwoord op Christus' 'Ik ben'.*

Aanbidding en belijden zijn dus de woorden waarmee dit lied getypeerd wordt. De eerste strofe van elk drietal is 'in de toon der aanbidding' gesteld: 'U kennen, uit en tot U leven, / Verborgene die bij ons zijt, / zolang ons 't aanzijn is gegeven, / de aarde en de aardse rijk, / o Christus, die voor ons begin / en einde zijt, der wereld sin!'

Na deze aanbidding, waarin de zingende gemeenschap zich geheel en al op God richt en zich aan Hem overgeeft, volgt het naspreken van Gods Woord: 'Gij zijt...'. Dat mondt uit in de belijdenis 'O Christus, ons van God gegeven, / Gij tot in alle eeuwigheid / de weg, de waarheid en het leven, / Gij zijt de zin van alle tijd, / Vervul van dit geheimenis / uw kerk die in de wereld is. Overigens zijn niet alleen de

woorden 'aanbidding' en 'belijden' typerend voor dit lied. De tekst is ook vol van verwondering en ontzag. Christus, die wij willen kennen en tot wie wij willen leven is de 'Verborgene, die bij ons is' (str. 1, r. 1-2). Hij is 'begin en einde' (str. 1, l. 5-6). Hij is de 'zin van alle tijd' (str. 3, 4) en het is 'dit geheimenis' waarvan wij vervuld moeten raken (str. 3, r. 5-6). Het woord 'Gij' en de bijbehorende werkwoordsvorm 'zijt' onderstrepen die houding van eerbied en overgave. Het geheimenis waarover wij zingen en dat wij belijden is immers zeer groot...

Het is opmerkelijk dat in de omliggende strofen nog twee 'Ik ben-woorden' klinken. De een is ontleend aan het Johannesevangelie: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven' (strofe 3). De ander is ontleend aan een ander bijbelboek, geschreven door dezelfde auteur: 'Ik ben de alpha en de omega, de eerste en de laatste, heil begin en het einde' (Openb. 22, 13, zie ook Openb. 1, 17 en 2, 8).

Rijmklanken

Het bovenstaande maakt duidelijk dat de structuur van het lied de eenheid van liet geheel bewerkt. Dat gebeurt ook door de gebruikte rijmklanken. De strofen 1 en 3 rijken de belangrijkste rijmklanken aan: 'even' en 'ijld'. Ofwel: *leven-zijt-gegeven-tijd* (strofe 1) en *gegeven-eeuwigheid-leven-tijd* (strofe 3). Diezelfde rijmklanken komen terug in de 'Gij zijt'-strofen: *gegeven-eeuwigheid-leven-altijd* (str. 2) of: *gegeven-weidt-leven-*

75 U kennen, uit en tot U leven

bij Johannes 4:10-14, o 35-36, 8:12, 10:11-18, 15:1-8

wijze Wer nur den lieben Gott lässt walten

Georg Neumark 1657

en ein - de zilt, der we - reld zin!

2 Gij zijt het brood van God gegeven,
de spijze van de eeuwigheid,
Gij zijt genoeg om van te leven
voor iedereen in voor altijd.
Gij voedt ons ~~nog~~, o hemels brood,
met leven midden in de dood

3 O Christus, ons van God gegeven,
Gij tot in alle eeuwigheid
de weg, de waarheid en het leven,
Gij zijt de zin van alle tijd.
Vervul van dit geheimenis
uw kerk die in de wereld is.

II 4 U kennen, uit en tot U leven,
Verborgene die bij ons zijt,
zolang ons F aanzijn is gegeven,
de aarde en de aardse tijd, —
o Christus, die voor ons begin
en einde zijt, der wereld zin!

5 Gij zijt het water ons ten leven;
de bronnen van de eeuwigheid
zijn ons ter lavenis gegeven,
zijn doorgebroken in de tijd
O Gij, die als een bron ontspringt
in elk die tot U komt en drinkt

6 O Christus, ons van God gegeven,
Gij tot in alle eeuwigheid
de weg, de waarheid en het leven,
Gij zijt de zin van de tijd.
Vervul van dit geheimenis
uw kerk die in de wereld is.

7 U kennen, uit en tot U leven,
Verborgene die bij ons zijt,
zolang ons 't aanzijn is gegeven,
de aarde en de aardse tijd, —
o Christus, die voor ons begin
en einde zijt, der wereld zin!

8 Gij zijt het licht van God gegeven,
een zon die nog haar stralen spreidt,
wanneer het nacht wordt in ons leven,
wanneer het nacht wordt in de tijd
O licht der wereld, zie er is
voor wie U kent geen duisternis.

9 O Christus, ons van God gegeven,
Gij tot in alle eeuwigheid
de weg, de waarheid en het leven,
Gij zijt de zin van alle tijd,
Vervul van dit geheimenis
uw kerk die in de wereld is.

10 U kennen, uit en tot U leven,
Verborgene die bij ons zijt,
zolang ons 't aanzijn is gegeven,
de aarde en de aardse tijd, —
o Christus, die voor ons begin
en einde zilt, der wereld un!

11 Gij zijt de wijnstok van het leven,
in duizend ranken uitgebreid,
het leven, ons in U gegeven,
draagt goede vruchten op zijn tijd.
Laat ons uw ranken zijn voorgoed,
doorstroom ons met uw hartebloed.

V 13 U kennen, uit en tot U leven,
Verborgene die bij ons zijt,
zolang ons 't aanzijn is gegeven,
de aarde en de aardse tijd, —
o Christus, die voor ons begin
en einde zijt, der wereld zin!

14 Gij zijt tot herder ons gegeven,
wij zijn de schapen die Gij weidt;
waar Gij ons leidt is 't goed re leven,
Heer, die ons voorgaat door de tijd.
Wie bij U blijft en naar U ziet,
verdwaalt in deze wereld niet.

15 O Christus, ons van God gegeven,
Gij tot in alle eeuwigheid
de weg, de waarheid en het leven,
Gij zijt de zin van alle tijd.
Vervul van dit geheimenis
uw kerk die in de wereld is.

tijd (sts. 14). Het bijzondere is dat dit in het lied niet leidt tot kaalheid en voorspelbaarheid, maar juist tot eenheid. 'Dar in *het Auf-gesang* [r. 1-41 de **rijmwoorden** 'leven', 'gegeven' en 'rijd' een vast gegeven vormen, is natuurlijk geen toeval, - her zijn de kernwoorden, waarom her lied als geheel zich uitgekristalliseerd heeft' (Ad den Besten in het Compendium).

Melodie

Ad den Besten schreef zijn lied op een bestaande melodie, 'Wer nur den lieben Gott lässt walten' / 'Wie niaar de goede God laat zorgen (lied 429 uit het Liedboek). Die melodiekeuze was een bijzonder gelukkige. Om die uitspraak te onderbouwen, is een korte toelichting op dat lied nodig. 'Wer nur den lieben Gott lässt walten' is een lied waarin de zanger zich dankbaar aan God toevertrouwt. Tekst en melodie zijn van eenzelfde persoon afkomstig: Georg Neumark (1422-1681). Hij schreef het als danklied nadat hij enkele gevaarlijke situaties had overleefd: 'Dit snelle, als het ware vanuit de Hemel mij toegevalen geluk maakte mij ze blij, dat ik nog dezelfde dag ter ere van mijn lieve God het lied 'Wer nur den lieben Gott lässt walten' maakte.' De overeenkomst tussen beide liederen, 75 en 429, is de overgave aan God. Dit element zit ook de melodie (die dus gelijktijdig met de tekst van 429 ontstond). 'Proef' bijvoorbeeld eens de beweging van de eerste regel: drie kwartnoten in een stijgende beweging ('Wer nur den') die uitlopen op een driedelige, lang-kort-lang-beweging ('lie-ben Gott lässt'), waarbij de eerste lange noot ook gelijk de hoogste van de melodie is ('lie-ben Gott'). Op een vergelijkbare manier wordt in r. 5 het hoogtepunt van de melodie bereikt

('Wer Gott, dem Al-ler-höch-sten traut').

De oude melodie past de nieuwe tekst van Den Besten uitstekend. De lange noten in r. 1 zorgen voor melodische accenten op 'uit' en 'lot': 'U ken-nen, uit en tot W le-ven'. Kijk ook eens naar het woord 'Verborgene': een dalende lijn, met een f (na de fis aan het slot van r. 1!) en een es. De melodie is algemeen bekend, maar er zitten enkele valkuilen in, omdat ze vaak in andere versies bekend is. Let vooral op het begin van r. 2 (een es i.p.v. een e), op het begin van r. 5 (bes-bes-c en niet a-bes-c) en de slotregel.

Gebruik

Het lied kan op verschillende manieren gezongen worden: per drietal (dus 1-3 of 4-6 etc.) of een combinatie van verschillende 'Gij zijt'-strofen voorafgegaan door str. I en afgesloten met str. 3. In een muzikaal meer uitgewerkte vorm kan men ook elk 'Gij zijt'-couplet omlijsten met 1 en 3.

Het lied is uitermate passend voor de weken voor Pasen; het is heel goed mogelijk om het 'uit smeren' over de verschillende zondagen voor Pasen, in samenhang met de thematiek van lezingen en preek. In dat geval kan het lied als stapellied gezongen worden: elke zondag wordt er een 'Gij zijt'-strofe toegevoegd. Verder kan het ook als avondmaalslied fungeren, met name tijdens de viering.

A. de Heer-de Jong is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont te Amersfoort.

*) In de bundel 'Loflied voor tegenstem' van Ad den Besten (Wageningen 1965), waarin het lied voor het eerst werd gepubliceerd, werd het in 7 strofen genoteerd: 'L kennen, uit en tot U leven' als strofe 1,

de vijf 'Gij zijt'-strofen als 2 t/m h en 'O Christus, ons van God gegeven' als strofe 7. Bij het lied stond de opmerking: 'Bedoeld is, dat van dit lied telkens de eerste en laatste en al naar gelang een of meer van de tussenliggende strofen worden gezongen'.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Wie kan mij helpen?

In het kader van mijn opleiding Godsdienst Pastoraal Werk aan de Christelijke Hogeschool Ede ben ik bezig met het schrijven van een afstudeerscriptie over opvoedingskringen (ouderkringen) in christelijke gemeenten. Ik zou graag in contact komen met mensen die deelnemen aan een dergelijke kring of er zelf één leiden en die aan mijn scriptie willen meewerken door het invullen van een vragenlijst.

Rianne van Grootheest
Aadorpsweg 59
7641 EK Wierden
Tel. (0546) 57 96 h3
E-mail: riagro@hotmail.com

'EN WIJ, WIJ ZIJN IN 'T VADERLAND!'

J. Smelik

kerk en muziek

Ongetwijfeld herkent u de titel van dit artikel. Het is de slotregel van het bekende lied "Nooit kan 't geloof ~~se~~ veel verwachten" (Liedboek voor de Kerken 29J, Gereformeerd Kerkboek 37). Als kind vond ik het een apart gezang, vooral vanwege die 'reisgenoten' die hun hoofdomhoog moesten doen, vanwege dat intrigerende woord 'vreemd'ling-schap' en niet te vergeten: het vaderland. Het 'vaderland' associeerde ik met de verjaardag van de koningin, Bevrijdingsdag en het gekleed in een knal-oranje broek meelopen in een koninginneop-tocht door de Dorpsstraat van Bunschoten-Spakenburg. Volwassenen zouden me ongetwijfeld de geestelijke beïmpenis van het 'vaderland' hebben kunnen uitleggen. Maar wanneer ik nu naar dit lied kijk, blijken mijn kinderlijke associaties nog niet eens zo vreemd geweest te zijn.

Het lied "Nooit kan 't geloof teveel verwachten" staat in hedendaagse liedbundels op naam van Hieronymus van Alphen (1746-1803). Deze veelzijdige man is vooral bekend van zijn kinderliederen. Als weduwnaar stond Van Alphen alleen voor de opvoeding van zijn kinderen. Hij ontdekte het belang van liederen die aansloten bij de belevingswereld van het kind. De wereld van het kind die hij zich voorstelde, en het soort kinderliederen dat hem voor ogen stond, kennen we van "Jantje zag eens pruimen hangen". Van Alphen heeft echter meer boeiende kinderversjes gemaakt, zoals over het zieke kind:

*Mijn hoofdjen! ach! het doet zo zeer,
het schijnt vaneen gespleten;*

*geen hobbelpaart vermaakt mij meer
en schoon men vraagt wat ik begeer
ik walg van 't lekkerst eten.*

*Al ligt geen kind zo zagt als ik,
de rust is mij benomen.
En slaap ik eens een oogenblik,
dan worde ik wakker met een schrik
Door 't akelige droomen.
(...)*

*Maar n! die God is altoos goed;
ik wil nu dankbaar wezen,
en schoort ik pijnen lijden moer,
geduldig zeggen: God is goed!
Hij kan mij weer genezen.*

Dergelijke kinderliederen brachten velen in vervoering, en werden zelfs op muziek gezet door componisten als Christiaan Ernst

Graaf (1723-1804), Bartholomeus Ruloffs (1741-1801) en Christiaan Friedrich Ruppe (1753-1826). Deze namen zeggen ons vandaag de dag weinig meer, maar in hun tijd waren het gevierde nationale muzikhelden.

Zowel dichters als musici waren na 1750 druk in de weer om in woord en toon het Nederlandse volk deugd, kennis en geluk te brengen, waarbij ze in belangrijke mate gedreven werden door optimistische Verlichtingsidealen. Ook Van Alphen heeft zich hiervoor sterk gemaakt. Niet alleen door middel van zijn kinderliederen, maar ook door stichtelijke teksten voor volwassenen te schrijven. Zo schreef hij drie teksten voor cantaten: *De Doggersbank*, *De Starrenhemel* en *De Hoop der Zaligheid*. Componisten van naam zouden deze teksten van muziek moeten voorzien. Wie nog uit de bundel *Eenige Gezangen* uit 1933 gezongen heeft, zal de laatstgenoemde titel bekend in de oren klinken. Die titel stond boven gezang 27. En inderdaad, de tekst van die cantate lag ten grondslag aan het lied "Nooit kan 't geloof teveel verwachten". Wanneer we oorspronkelijke tekst van Van Alphen doorlezen, ontdekken we tot onze stomme verbazing dat we in het laatste couplet niet in het 'vaderland' terechtkomen, maar in het 'heiligdom':

*Triomf! De strijd is haast volstreken,
Wij zwakken rijen vol moed en vreugd;
En hien naar die zaligheden,*

*Waarvan de voorsmaak ons verheugt.
O morgenstond! o dag der dagen!
Kom schielijk, groote Koning!
kom!
Daal neder mat Uw gloriewagen,
En voer ons op in 't Heiligdom!*

U ziet dat er eigenlijk helemaal geen overeenkomsten zijn tussen het oorspronkelijke slotcouplet en de laatste strofe zoals wij die zingen en die begint met de versregel 'Die hoop moet al ons leed verzachten'. Dat klopt ook wel, want de slotstrofe die wij zingen, is niet van Van Alphen. Het couplet werd gedicht door ds. A. Rutgers (1751-1809), die hij ons vooral bekend is van het lied "Halleluja, eeuwig dank en ere" (*Gereformeerd Kerkboek* 41) en over wiens liederen wel gezegd is dat ze meer door deftigheid dan innigheid gekenmerkt worden. Rutgers was één van de samenstellers van de bundel *Evangelische Gezangen*, die op 1 januari 1807 in gebruik werd genomen, en die aanleiding was voor de beruchte gezangenkwesitie. Het lied van Van Alphen werd in deze bundel als nummer 189 opgenomen, zij het dus in de sterk bewerkte versie van Rutgers. In de *Evangelische Gezangen* telt het lied zes coupletten. Alleen de strofen 4 en 6 zijn heden ten dage nog bekend. De vlakke bergen en droge zeeën uit strofe 6 doen denken aan de handenkloppende waterstromen en huppelende bergen uit psalm 98. Uitgerkend deze melodie hebben de samenstellers van de *Evangelische Gezangen* bij de liedtekst geplaatst! Juist omdat de melodie een verbindende schakel is tussen de psalm en dit gezang, is niet onmogelijk dat Rutgers de 'stromen' en 'bergen' uit het slotcouplet van psalm 98 in zijn hoofd had toen hij dichtte over de vlakke bergen en droge zeeën.

Het is niet onbegrijpelijk dat het 'heiligdom' gewijzigd werd in 'vaderland'. Het begrip 'vaderland' sprak destijds enorm sterk tot de verbeelding. Toen de bundel *Evangelische Gezangen* verscheen, lagen belangrijke politieke ontwikkelingen uit de achttiende eeuw nog vers in het geheugen. We kunnen denken aan het patriottisme uit de jaren tachtig met zijn felle nationalistische sentimenten, aan de revolutie van 1795 die het begin inluidde van de Bataafse Republiek waarbij Nederland een satelliet werd van Frankrijk. Vooral de economische misère en het feit dat de Fransen zich steeds meer als onderdrukkers ontpopten, leidden voor de zoveelste keer tot een explosie van vaderlandsliefde. De vaderland-cultus uitte zich vooral op cultureel gebied. De uitbundige vaderlandliefde van rond 1800 heeft niet alleen zijn weerslag gehad op de wereldlijke, maar ook op de geestelijke liedcultuur. De bundel *Evangelische Gezangen* is hiervan een markant voorbeeld. Er werden diverse liederen in het liedboek opgenomen waarin het vaderland ter sprake werd gebracht. En het gebeurde meer dan eens dat men met 'vaderland' doelde op de Nederlandse natie. In gezang 46 staat dat de mens 'als burger van zijn vaderland' Gods wetten in zijn 'binnenste ingewand' geschreven moet hebben. Jan Scharp (1756-1828), die wij vooral kennen van het lied "Alle roem is uitgesloten", besloot zijn beruchte lied 'De ware christen de beste burger' (*Evangelische Gezangen* 78) met de versregels:

*Zoo bidden w' U, voor wie regeert,
Wij Regter is, wie godsdienst leert,
Zoo bidden w' V voor elken stand;
Geef orde; heil zij 't vaderland!*

Interessant is ook gezang 171 waarin het 'oude Nederland' voorgesteld wordt als een wonder van Gods hand, om dan te besluiten met:

*Red, schraag, versterk door uw vermogen
Wat eens uw hand gewrocht heeft,
Heer!
En 't Vaderland slaat dankbaar' oogen
Van nieuws op U, zijn Redder weêr...*

Historisch gezien hebben we dus al twee elementen van de beroemde trits 'God, Nederland en Oranje'. Bij de verschijning van het liedboek was het echter nog 'God, Nederland en Lodewijk Napoleon'.

De meeste keren dat in de *Evangelische Gezangen* het woord 'vaderland' gebruikt wordt, bedoelt men niet het aardse, maar het hemelse vaderland. Een paar sprekende voorbeelden:

*Hij, die ons leidt door 't aardsche dal,
Die nimmer ons verlaten zal,
Heeft zijne liefd' en trouw verpand
Voor onze komst in 't vaderland.
(Gez.20:6)*

*Dat wij gerust door uwe hand
Hier spoeden naar het vaderland,
En op uw woord den doodsnik geven
(Gez. 87:9)*

*Nu is de Zoon gezeten
Als Midlaar aan Gods regterhand,
Nu is de hemel vaderland,
Dat mag verlossing heeten!
(Gez. 146:4).*

*Voortgeleid door zijne hand
Schouw ik, uit dit nietig leven,
In mijn eeuwig vaderland.
(Gez. 161:6)*

Het is niet zonder reden dat het

'vaderland'zo vaak als metafoor voor de hemel wordt gebruikt. Want juist omdat er zulke sterke nationalistische sentimenten ten aanzien van het aardse vaderland bestonden, sprak het beeld van een *hémels* vaderland bij de mensen enorm tot de verbeelding. Lieddichters hebben daar dankbaar gebruik van gemaakt.

'En wij, **wij** zijn in 't vaderland'. Deze versregel uit het gezang, dat we zo graag zingen (tenminste, hij staat nogal eens op het psalmbordje in de kerk), is – historisch gezien – dus nauw verbonden met de vaderlandcultus die omstreeks 1800 in Nederland heerste. Sporen daarvan zijn terug te vinden in de *Evangelische Gezangen*. En niet alleen in deze bundel, want het lied van Van Alphen/Rutgers werd later in gereformeerde en hervormde liedbundels overgenomen. Daardoor treffen we vandaag de dag zowel in het *Liedboek voor de Kerken* als in het Gereformeerd *Kerkboek* rudimenten aan van een enthousiaste vaderlandsliefde waarover wij nu misschien het hoofd schudden, of waar we zelfs principiële kanttekeningen bij zouden willen plaatsen. Het zou mij echter niet verbazen wanneer we tijdens het zingen van dit gezang de slotregel niet of nauwelijks meer associëren met ons aardse vaderland. Misschien dat u met de informatie uit dit artikel de volgende keer als u het lied zingt, er even aan herinnerd wordt. Maar dat zal dan hooguit een rationele bezigheid zijn, want gevoelsmatig zullen wij nooit hetzelfde kunnen beleven bij het woord 'vaderland' als **ds. Rutgers** en zijn gemeente. Onze perceptie wijzigt nu eenmaal voortdurend. En ook dat wordt duidelijk uit een versregeltje over het 'vaderland'

Di: J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont in Zuidhorn.

De media en het kerknieuws

De *volkskrant* van 8 januari bood een interview met de Belgische kardinaal *Daneels*. Over de selectieve aandacht van de media voor bepaald nieuws over de kerk:

Uzelf schuwt de publiciteit niet, maar de klacht van de kerk is dat media altijd alleen maar uit zijn op slecht nieuws. Vindt u dat een terecht verwijt?

"Dat is de wetmatigheid van de moderne media, ze zoomen in op zaken en verliezen het perspectief. Ik denk dat de media, waar ze ook over berichten, feitjes wensen en geen ideeën. Welnu, de kerk heeft ideeën. Media wensen conflictsituaties en geen harmoniemodel.

De **kerk** is voor het harmoniemodel. Media wensen een zeker schandaal en ergernis en *zijn niet geïnteresseerd in het goede*. Dat geldt voor de kerk, maar ook voor de magistratuur, politie en politiek. Dat weet je, maar als je kwalitatief iets goeds te bieden hebt, dan komt dat toch over. Kwaliteit is dat je de waarheid rustig zegt, dat je transparant bent en dat Je geen masker opzet om beter te lijken dan je bent – ook niet slechter. Dan breekt dat door".

In België en in Nederland was sprake van verschillende schandalen rond celibaat, homo-seksualiteit en pedofilie. De kerk blonk daarin niet uit door een transparante opstelling.

"Homoseksualiteit is *een* heel moeilijke kwestie. Bijvoorbeeld of het behoort tot het domein van de moraliteit, of tot dat van de pathologie of ziekteverschijnselen, of tot de varianten.. Er zijn weinig studies naar gedaan. Het is niet zo gemakkelijk, nee **het is niet zo gemakkelijk**. Het thema homoseksualiteit en sek-

G.J. van Middelkoop

meegelezen

sualiteit *tout court* ligt heel delicaat, maar de hele sfeer in de maatschappij is dat alleen die zaken nog interessant zijn".

In plaats van?

"Dat God bestaat bijvoorbeeld. Er is een voortdurende vernauwing. De inhoud van het geloof, de dogma's, interesseert de mensen niet. Moraal wel, maar dan weer niet de hele moraal maar seksualiteit en binnen de seksuele moraal ook eigenlijk de heel bijzondere omstandigheden. De kerk en de paus worden beoordeeld op het puntje van een potlood: wat hij zegt over de pil, over condooms en homoseksualiteit. Die fixatie is een *pathologie* van deze tijd, het is de overbeklemtoning van seksualiteit."

Een weinig later dan u van ons gewend bent dan toch nog het verslag van de laatste zittingsweken van de synode. Ja, zittingsweken, want het moderamen durfde het niet aan de afsluitende vergadering te plannen in de week waarin het slot van het gezangenverhaal aan de orde zou komen, Niet geheel ten onrechte, zo bleek wel, want al met al waren we er toch nog wel drie dagen druk mee. De week erop volgend brak de laatste dag aan, woensdag 15 december: de afsluiting.

Om maar bij het begin te beginnen: de gezangen. Even een kort overzicht van de geschiedenis tot dit moment. De synode had reeds diverse bezwaren tegen het tot op heden gevoerde beleid behandeld. De conclusie die daaruit getrokken was: niet 70 veel in één keer en de synode zal dit keer zelf een aantal gezangen vrijgeven. Deputaten hadden dus opdracht gekregen om uit de geselecteerde 255 gezangen een 120-tal uit te zoeken. Dat leek een mooie portie om de kerken mee aan het werk te zetten tot de volgende synode. Bovendien was het een hoeveelheid die de deputaten zelf ook konden behappen, want Leusden had er wel graag een verantwoording bij.

Met deze opdracht waren deputaten aan het werk gegaan, en hun inzet mag ook hier in dit verslag wel met ere genoemd worden. Er lag een lijvig rapport, met een uitvoerige verantwoording hij commissie 3 op tafel. En waar de meeste synodeleden dan wel hard aan het werk waren dan wel ergens op één oor lagen, was

de commissie hard aan het werk om dit rapport, en de overige nog uitstaande zaken, te verwerken tot een bruikbaar voorstel aan de synode.

Dinsdag

Het **was** met deze reeks voorstellen dat we aan het werk gingen, een tweetal dagen na Sinterklaas. Het eerste puntje wat aan de orde kwam was een bijstelling van de contouren, zoals die al zijn opgenomen in de vorige Reformatie. Aan deze reeks contouren werd toegevoegd:

- de **bundel moet een goede balans kennen tussen alle facetten van het leven met God**
- de **stijl en de verwoording van het geloof moeten aansluiting vinden bij de stijl en de verwoording daarvan binnen de gereformeerde kerken**

Bij het eerste punt een korte toelichting: de **bundel** moet een **goede balans** kennen. Het is van belang dat even te onderstrepen. Dat bleek ook wel tijdens de discussie over de lijst met goed te keuren gezangen. Regelmatig

was daarbij een punt van kritiek dat een bepaald **lied** een zekere eenzijdigheid had. Bijvoorbeeld: er werd alleen maar gezegd dat Gods heil voor alle mensen is, en er werd niet bij gezegd dat dat geëffectueerd wordt voor hen die geloven. Zulke bezwaren worden met deze formulering van de hand gewezen. Niet per lied hoeven alle aspecten van het leven met God (en de dogmatiek) aan de orde te komen, maar **in** het brede totaal van de hele bundel moeten die aspecten wel duidelijk herkenbaar zijn.

Over de stijl en verwoording ontstond wel een kleine discussie. Werk je hiermee niet conservatisme in de hand? Volgens commissievoorzitter Mcsselink was dat zeker niet de bedoeling. Naar zijn oordeel was het een logische opmerking, voortvloeiend ook uit de nog te behandelen criteria. Wie zegt dat een lied toegankelijk moet zijn voor de huidige tijd en cultuur impliceert daarmee ook dat het aansluiting moet zoeken bij de mensen die het moeten zingen.

Criteria

Over het onderdeel: aan welke criteria moet een lied voldoen had de synode in oktober al een eerste ronde gehad. Deputaten, zo bleek, konden met de criteria van Kampen niet echt uit de voeten. Terecht, oordeelde commissie 3. Maar de oplossing die de commissie in oktober had aange dragen, was naar het oordeel van zowel deputaten als synode ook niet geheel sluitend. Vandaar dat in een vervolgoverleg gekomen

moest worden tot een herformulering.

De criteria luiden nu als volgt:

1. Een goed kerklied is geschikt om te functioneren in een liturgische context, waarbinnen Gods woorden en daden het centrum vormen.

2. Een goed kerklied is inhoudelijk in overeenstemming met de Schrift.

3. Een goed kerklied wordt wat betreft de taalkundige en muzikale vorm gekenmerkt door stijl en kwaliteit. Het kent een goede woord-toon-verhouding, Het is bruikbaar en toegankelijk voor mensen uit de huidige tijd en cultuur.

Op deze drie criteria wordt in het besluit een halve pagina toelichting gegeven. We pikken er twee korte opmerkingen uit: **ad 2 Of een lied al dan niet schriftuurlijk is moet vanuit de tekst van het lied beslist worden, en niet vanuit subjectieve gevoelens of vanuit de context waarin het lied is ontstaan.** In de kritiek van de afgelopen jaren op zowel het Liedboek als geheel als op de selectie van deputaten in het bijzonder kwam regelmatig het aspect naar voren dat dichter die-en-die tot een bepaalde. noem een voorbeeld, schriftkritische traditie behoorde. Dat kan wel zijn, zei Leusden, maar wanneer hinnen het lied Gods Woord duidelijk doorklinkt, is dat geen bezwaar. Er is geen reden om op voorhand dan de tekst af te zetten tegen de achtergrond van de dichter.

ad 3 In de bundel moet uitkomen dat Gods volk bestaat uit verschillende mensen met uiteenlopende achtergronden en ongelijke belevingswerelden met betrekking tot taal en muziek. Ook moet rekening gehouden worden met de actuele context van de kerk, die bepaald wordt door enerzijds haar traditie en anderzijds deelt in de huidige pluriforme cultuursituatie.

Een paar stevige volzinnen. Met andere woorden: verschillende muziekstijlen zijn mogelijk binnen de liturgie. Je mag niet de ene boven de andere zetten. Wat wel blijft is, dat binnen het genre, het lied er duidelijk bovenuit moet steken. Kwaliteit is een vereiste. Verscheidenheid mag er zijn. Ook oudere liederen met een rijke inhoud mag je niet op het punt van bijvoorbeeld niet eigentijds taalgebruik op voorhand afwijzen, maar hetzelfde geldt voor liederen uit andere genres. Is dat dus: elk wat wils? Ja en nee. Zingen is iets wat een gemeente, bestaande uit heel verschillende mensen, samen doet. Laten we dan ook proberen elkaar te waarderen. En dan zal hij het ene lied wellicht iemand zeggen: het zegt me niets, en een ander: dit is het helemaal. Wie er op uit is als gemeente Gods lof te zingen zal dan proberen aansluiting te zoeken bij de ander, en niet eigen subjectieve beleving voorop plaatsen.

121

En na dit lange verhaal konden we ons toen eindelijk bezig houden met de liederen zelf. Deputaten hadden uiteindelijk een lijst van 131 liederen opgesteld, met een verantwoording. En hier aarzelt mijn pen... Wat te doen? Uitvoerig verslag gaan doen van de discussies zoals die over bepaalde gezangen zijn gevoerd? Me weren tegen kritiek dat de synode uiteindelijk zich bij de beoordeling feitelijk alleen maar heeft beziggehouden met criterium 2. en de rest maar heeft laten zitten? Ik denk dat dat niet in de lijn lag van wat Leusden beoogde. Want één ding was voor iedereen al snel duidelijk: het 'afschieten' van bepaalde gezangen is een weinig nuttige bezigheid. Nuttig is dat we als synode met één, helder, standpunt naar voren komen. Daarom werd de

werkwijze als volgt: gezangen waarbij een 25% van de synodeleden meer of minder grote vraagtekens heeft, worden terugverwezen naar deputaten. Zij kunnen dan, in de vervolgopdracht, de uitgebrachte kritiek nog eens wegen en nagaan of deze hout snijdt dan wel berust op een verkeerd lezen.

Het is makkelijk neergeschreven, maar zelf denk ik dat dit een van de mooiste ogenblikken in Leusden was. Scherpslijpers en zingmaar-rakers (de karakterisering is geheel en volledig voor mijn rekening) vonden elkaar in de gedachte: laten we zo'n beleid maken dat elk kerklied mee kan zingen, en vooral ook: mee gaat zingen. Uiteindelijk werden 121 gezangen voor gebruik vrij gegeven. Met algemene stemmen. Met de aantekening dat een enkel synodelid gebruikt maakte van de mogelijkheid een stemverklaring af te leggen. Daarmee het recht behoudende om in de komende jaren, voordat de bundel ook in tweede lezing wordt goedgekeurd, bepaalde liederen nog eens kritisch tegen het licht te houden.

134

En toen lag de prangende vraag op tafel: wat doen we met de overige 134 van de 255 door deputaten geselecteerde gezangen? Op dat punt liepen de meningen uiteen. De een zei: we hebben de werkwijze van Berkel enigszins bijgesteld, dus het is consequent nu te zeggen dat de andere 134 niet meer gezongen kunnen worden. De ander zei: we hebben de werkwijze van Berkel enigszins bijgesteld, maar duidelijk niet principieel afgewezen, dus het is consequent om voor de overgebleven 134 gezangen, waar Leusden geen uitspraak over heeft gedaan, de oorspronkelijk werkwijze te handhaven. Immers, het was de bedoeling van het nu

vrijgeven door de synode van een aantal gezangen kerken die vanwege art. 67 bezwaren hadden en er niet aan meededen, nu aan het zingen te krijgen. Heb was niet de bedoeling om kerken, die zorgvuldig het toetsingsproject waren ingegaan, terug te fluiten. En waar zo consequent tegenover consequent staat, wat is er dan mooier om naar een goed compromis te zoeken? Ook hier werd dat gevonden in de formulering van besluit 3

uit te spreken dat de kerken er goed aan doen terughoudend te zijn inzake het gebruik in de eredienst van de overige 174 (...). Met als grond: *er is nu een interim-situatie ontstaan, omdat de synode over deze 134 liederen geen uitspraak heeft gedaan.*

En daarbij liet de synode zonder mededogen het aan de persvoorlichter over om dit uit te leggen: terughoudend te zijn. Maar helaas, die tuint daar niet in. Met inachtneming van wat hierboven al is gezegd omtrent de verschillende meningen en het daaruit gevonden compromis, denk ik dat kerkenraden zelf zeer wel in staat zullen zijn om dit binnen hun eigen situatie te interpreteren.

Werkwijze

Het laatste grote onderdeel, omdat de vraag hoe nu verder werken aan het tot stand brengen van een nieuwe liedbundel voor onze kerken. Ik neem dit nu hier in totaliteit over, zonder de commentaar, maar met de opmerking vooraf. Er wordt op heden nogal wat gedaan met de idee: toetsen. Toetsen, dat, waar doe je dat, wie doet dat, waaraan toets je enz. Nu, dat hele traject van toetsen, dat door de kerken komt te staan. Deputaten selecteren en toetsen. Wanneer kerken of kerkenraden willen reageren, hoe moet dat? Hoeft niet. Deputaten

melden een en ander aan de synode, die vervolgens de lijst met liederen in eerste lezing vaststelt. De uiteindelijke bundel behoeft niet noodzakelijkerwijze alle liederen te bevatten die door de synode worden vrijgegeven. Er kan daarnaast ook een lijst met liederen worden vastgesteld – dat maakt voortdurende vernieuwing mogelijk – die wel zijn vrijgegeven, maar niet in de bundel staan.

De vastgestelde werkwijze ziet er als volgt uit:

- *deputaten selecteren liederen uit de diverse voor de Gereformeerde Kerken relevante en bruikbare bronnen; 6 maanden voor het bijeenkomen van de synode schrijven deputaten een rapport van hun werkzaamheden, dat ook wordt toegestuurd aan de kerken. In dat rapport wordt opgenomen de uiteindelijke selectie van liederen die za aan de synode voorstellen, met een algemene verantwoording van hun keus en een korte presentatie per gezang of cluster van gezangen. Tevens wordt in dit rapport opgenomen welke algemene werkafspraken de deputaten hebben gehanteerd (d.w.z. punten waarover zij per gezang dezelfde beslissing nemen zonder daar steeds opnieuw over te discussiëren); kerken en kerkleden hebben tot 8 weken voor de opening van de synode de gelegenheid om aan het adres van de deputaten op de voorgestelde selectie te reageren. Vervolgens rapporteren deputaten aan de synode (voor de opening ervan) over de binnengekomen reacties en de mogelijke bijstellingen in hun voorstellen. Ook doen ze, in overleg met deputaten Generaal Synodale Publicaties, een voorstel voor eventuele uitgave van de door de synode vrij te geven liederen;*

- *de synode beoordeelt het werk van deputaten en stelt, zonder ingrijpen op de tekst of de melodie, in eerste lezing een lijst vast van liederen die in de eredienst gezongen mogen worden. Ook besluit de synode over eventuele voorlopige uitgave van deze liederen;*
- *de kerken ontvangen de vrijgegeven gezangen om ze te gebruiken op de wijze zoals dat in elke kerk wordt goedgevonden. Deputaten zullen de kerken dienen met informatie over de wijze waarop de liederen kunnen worden geïntroduceerd;*
- *indien kerken dat nodig vinden, kunnen zij bezwaren inzenden bij de eerstvolgende synode;*
- *de ingezonden bezwaren zullen door de synode, indien nodig met advies van deputaten, worden beoordeeld, waarna de synode in tweede lezing een lijst vaststelt van liederen die goedgekeurd zijn en dus vrijgegeven blijven voor gebruik in de eredienst;*
- *wanneer een synode besluit om op termijn te komen tot vaststelling van een nieuwe gezangenbundel, zal daaraan worden gewerkt volgens de werkwijze die hierboven is beschreven en aanzien van de vaststelling van een lijst van goedgekeurde liederen: deputaten doen 6 maanden voor de synode een voorstel over de samenstelling van de bundel; kerken en kerkleden hebben tot 8 weken voor de synode gelegenheid om te reageren; met verwerking van die reacties doen deputaten hun uiteindelijke voorstel aan de synode; aan de hand daarvan stelt de synode in eerste lezing de samenstelling van de nieuwe bundel vast; en na beoordeling van eventuele door kerken ingezonden bezwaren stelt de volgende synode de bundel in tweede lezing vast;*
- *de synode die besluit tot vaststelling in tweede lezing van de*

nieuwe gezangenbundel en tot her doen uitgeven van deze bundel, zal ook een lijst vaststellen van liederen die niet in de bundel zijn opgenomen, maar wel vrijgegeven blijven voor gebruik in de eredienst; in de jaren na vaststelling en uitgave van een nieuwe gezangenbundel kan de in punt 9 bedoelde lijst worden aangevuld met liederen die door volgend synodes worden goedgekeurd voor gebruik in de eredienst, op de wijze zoals onder punt 1-7 is beschreven.

Ik denk dat we hiermee het hoofdstuk gezangen af kunnen sluiten. Dat er weer deputaten zijn benoemd, en dat die ook iets moeten doen. **zult u ook** zonder dat dat hier vermeld is wel geloven. En als u nog meer wilt weten: aan alle kerken zijn alle besluiten met de rapporten inzake dit grote onderwerp per omgaande toegezonden.

Sluiting

Woensdag 15 december is het dan zover dat de synode Leusden 1999 gesloten kan worden. En daarmee zit een klus waarmee 36 mannen toch een dik half jaar bezig zijn geweest er op. 's Avonds wordt in een plenaire zitting, waarbij ook vele genodigden en eega's aanwezig kunnen zijn, dankbaarheid uitgesproken. Voor het werk dat gedaan kon worden. Door de leden, door het moderamen en niet in de laatste plaats door de ondersteunende diensten. Hulde!

Thuis zie ik dat ik een engelenhaar behoefte te kopen dit jaar. Even met de boom langs de spinnenwebben aan het plafond, en klaar is kees. Op de synode treft een eenzame secretaris een snelkoppeling aan naar hartenjagen. Het is echt tijd dat we gaan

SLUITEN.

Noodgemeenten in Duitsland?

Licht und Leben/Der feste Grund van november 1999 bracht het bericht dat in de noodsituatie in de Duitse Evangelische Kerk initiatieven worden ontplooid om te komen tot het vormen van noodgemeenten. Een actiegroep uit Wiesel plaatste de volgende advertentie:

In de evangelische landkerken zijn bijbel, belijdenis en kerkenorde op papier nog steeds bepalend. In de praktijk van elke dag worden ze echter verregaand geringgeschat, zowel door de leiding van de kerk, de synodes, als op het grondvlak:

1. Hoewel Jezus Christus de enige weg is tot het heil en tot God, worden goden als Allah, Buddha, Brahman, Moeder Aarde of een onpersoonlijke scheppende kracht op één lijn geplaatst met onze Heer. Hun aanhangers wordt ruimte geboden in onze kerken te bidden en hun dwaalleer te verkondigen.

2. Gods geboden worden afgedaan als niet meer passend bij onze tijd. Maar onze samenleving en in het bijzonder onze jeugd heeft behoefte aan bindende waarden. Het schandaal is, dat de evangelische kerken de vernietiging van waarden niet afremmen, maar daar de motor van zijn. Door relativisering van Gods geboden dragen ze ertoe bij, dat huwelijk en gezin, moraal en schaamtegevoel, besef van recht en gemeenschapszin ondermijnd worden. Egoïsme, criminaliteit en geweld, abortus, corruptie, omkoping en bedrog verbreiden zich ongehinderd.

3. Theologen, kerkelijke leiders en synodes geven een andere uitleg van bijbelse uitspraken, zodat ze passen bij de geest van de tijd en daarbij vaak tegen spreken wat de Bijbel letterlijk

G.J. van Middelkoop

M
meegelezen

zegt. Recente voorbeelden zijn de loochening van de lichamelijke opstanding van Christus, het prijsgeven van het zedingsbevel van Jezus, en de claim van het recht op homosexualiteit en feminisme.

4. De evangelische landkerken verzuimen hun plicht het Woord Gods zuiver te verkondigen, hijsbelse zielszorg te geven en haar leden, vooral in het godsdienstonderwijs en de catechese, te onderwijzen in het Woord van God.

De ontwikkelingen van de laatste tientallen jaren laten maar één conclusie toe: de kerkelijke leiding is ontoegankelijk voor een hervorming in Bijbelse zin. Er staat een verdere verwoesting van de kerken op het programma, omdat de vorming van predikanten en godsdienstleraren in handen ligt van mensen die de Bijbel afbreken.

Gehoorzaam aan de wil van God, willen wij, dat de Heilige Schrift weer het enige en volmaakte richtsnoer van het geloof, de leer en het leven wordt, zoals de geldende kerkelijke voorschriften eisen.

De gemeenten hebben behoefte aan het onvervalste Woord van God. Wij roepen alle evangelische christenen op, zelf te zorgen voor regelmatige bijbelgetrouwe prediking, zielszorg en onderwijs.

Als evangelische actiegroep streven wij naar de vorming van noodgemeenten en een brede noodsynode.

Hoe gelovig is de gemeente

Hoe staat het met het geloofsleven binnen de kerkelijke gemeenten? Daarna deed godsdienstsocioloog J.R.J. Jonkers onderzoek. In het *Centraal Weekblad* van 24 december 1999 schrijft prof. dr. G. Dekker daarover:

Zo blijkt dat er bij velen grote onzekerheid bestaat over de zinvolheid van het leven, alsmede over het leven na de dood; dat het voor velen een vraag blijft 'of het leven van bovenaf geregeld wordt' en dat bijna de helft van de gereformeerden niet (meer) durft te zeggen dat een ongelovige niet in de verzoening met God deelt.

Door dit onderzoek zien we ook bevestigd wat we al konden vermoeden, namelijk dat het *persoonlijk bijbellezen* een veel minder grote plaats inneemt dan althans vroeger werd verondersteld. Maar we leren ook dat een niet onbelangrijk deel van de kerkleden *geen steun* ondervindt in *het geloofsleven* van hun kerkelijke gemeente en/of zich niet opgenomen voelt in de gemeenschap van hun kerkelijke gemeente.

En tenslotte – om niet meer te noemen – kunnen we vaststellen dat er nog meer relatief weinig gereformeerden zijn die vinden dat de kerk moet voorschrijven wat mensen dienen te geloven of dat de kerk het laatste woord heeft als het om de waarheid gaat. Daarentegen is de overgrote meerderheid van mening dat er in de kerk een zekere *ruimte moet zijn voor verschillende opvattingen* omtrent de inhoud van het geloof. Ook vindt een flinke meerderheid dat de kerk haar betekenis verliest als ze haar *leer* niet geregeld *aangepast* aan de eigen tijd.

"Het lijkt erop dat de godsdienstigheid in alle drie de onder-

zoeksgemeenten *per generatie* meer *verloren gaat* en dat over de volle breedte". En wat de opleiding betreft, blijkt dat in alle gevallen de lager opgeleide gemeenteleden meer de hoeders der religieuze traditie zijn dan de hoger opgeleiden.

Wat staat de Christelijke Gereformeerde Kerken te wachten?

In *De Wekker* van 7 januari kijkt Ds. G. van Roekel vooruit: welke thema's zullen de komende tien jaar de aandacht vragen in de Christelijke Gereformeerde Kerken? Naast de *voortgaande vergrijzing* noemt hij de vraag naar de *vrouw in het ambt*:

De tweede zaak die in de eerste tien jaar van deze nieuwe eeuw de kerken bezig zal houden is de zaak van de vrouw in het ambt. Ik vermoed zelfs dat deze discussie gezichtsbepalend zal zijn voor de komende jaren. Wat is de situatie? De Generale Synode 1998 heeft met overgrote meerderheid uitgesproken 'dat het standpunt ten aanzien van de vrouw in het ambt, dat in de Chr. Ger. Kerken steeds heeft gegolden, schriftuurlijk verantwoord is.' Dat was een duidelijke uitspraak, zeker als hij gezien wordt in het licht van de argumenten die daarvoor aangedragen werden. Tegelijk besloot de breedste vergadering van de kerken een studiedeputaatschap in te stellen om te onderzoeken of de grote diversiteit van gaven en diensten, waarmee de Heilige Geest *zowel* mannen als vrouwen heeft toegerust, in de gemeente voldoende tot zijn recht komt.

Maar met deze uitspraken van de synode is de discussie in de kerken allerm minst tot een einde gekomen. Enkele kerken hebben al aangekondigd aan de volgende

synode *revisie* van het eerste besluit te zullen vragen. Dat zijn de kerken die in de kerkelijke weg hun overtuiging naar voren brengen dat de Schrift meer ruimte biedt voor de vrouw in het ambt dan de kerken geven. Het is te hopen dat alle kerken die deze mening zijn toegedaan de kerkelijke weg zullen gaan. Want het zou bijzonder ongelukkig zijn wanneer plaatselijke gemeenten het synodebesluit laten voor wat het is en vervolgens hun *eigen koers* bepalen. In ieder geval is duidelijk dat sommige kerkenraden en of gemeenten moeite hebben met de besluiten van Nunspeet. Sommigen leggen zich node neer bij het geheel van de kerken. Anderen lijken daartoe veel minder bereid. Zo viel onlangs in *De Wekker* te lezen dat één van de kerkenraden het principebesluit genomen had tot openstelling van de ambten voor de zusters van de gemeente. Van andere kerkenraden weet ik dat ze in feite op dezelfde lijn zitten ook al is er nog geen sprake van een principebesluit. Zal dit er toe leiden dat over niet al te lange tijd de eerste kerkenraad in ons kerkverband met een beroep op de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente zal besluiten één of meer ambten open te stellen voor de zusters van de gemeente? En als er één schaap over de dam is... Er zijn er die zeggen dat het niet meer de vraag is of de vrouw in het ambt komt in onze kerken, maar slechts: wanneer? Krijgen zij het gelijk aan hun kant? Signalen, die in een deel van de kerken zijn waar te nemen, wijzen daar op.